

CONCHYLIOLOGISCHE VERENIGING „GLORIA - MARIS“ ANTWERPEN

AANGESLOTEN BIJ HET KONTAKTKOMITEE VAN DE KRINGEN VOOR
NATUURSTUDIE EN NATUURBESCHERMING IN HET ANTWERPSE

de JAARGANG

VLIZ (vzw)

67239

REDACTIE:

ANTOINE VEREYCKEN

VLAAMS INSTITUUT VOOR DE ZEE
FLANDERS MARINE INSTITUTE

SECRETARIAAT:

Oostende - Belgium

SEPTEMBER 1966

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERING VAN ZONDAG 7 AUGUSTUS 1966

Toch nog ruim een 50-tal leden waren opgekomen voor deze augustus-vergadering, midden in de vakantieperiode. Ondervoorzitter D'Hamers presideerde en verwelkomde de aanwezigen, meer speciaal deze die van ver waren overgekomen zoals de hr. von der Fuhr uit Nederland en leden uit Clabecq en Gent. Voorzitter deelde mede dat een groot aantal leden zich hadden laten verontschuldigen wegens verlof. Meer speciaal werd de aandacht gevraagd voor een briefje dat ons toekwam vanwege de hr. Voermans (Kalmthout), die zich voor de vergadering liet verontschuldigen omdat hij het zijn plicht achtte ons medelid uit Hasselt, de heer Kestens, te gaan bezoeken. Dhr. Voermans wist ons in dit schrijven mede te delen, dat hij met de hr. Kestens was afgesproken om in Bretagne een tiental dagen op schelpenvangst te gaan. Op de heenreis overkwam aan het gezin Kestens een ongeval. Een domme stuurbreuk bracht hun met kracht tot stilstand tegen een boom te Soissons (Fr.), waarbij de hr. Kestens tamelijk erg werd gekwetst (arm, been en schouderbreuk) en waarbij tevens zijn echtgenote en zoon eveneens werden gekwetst. Alle leden wensen het gezin Kestens van harte een spoedig en algeheel herstel toe en danken de hr. Voermans voor de verstrekte inlichtingen.

De heer D'Hamers kondigde vervolgens aan dat de vergadering te 11,30 uur zou worden opgeschort om dan gezamenlijk, onder leiding van de secretaris, een bezoek te brengen aan het "Zeeschelpensalon", wat trouwens bij alle aanwezigen gunstig werd onthaald.

Secretaris maakte vervolgens nog bekend dat een nieuwe druk van Bob Entrop's boek "Schelpen vinden en herkennen" is verschenen, maar dat de prijs ervan merkkelijk is verhoogd (Fr 260,-). Vervolgens dankte hij ook de heren Van de Velde (Gent) en Vollemaere, die beiden aan de vereniging een boek ten geschenke aanboden.

Tot slot werd de leden de gelegenheid geboden schelpen aan te kopen en te ruilen evenals tombolalotjes aan te kopen voor het steunfonds (een succes trouwens vermits voor niet minder dan Fr 720,- werd verkocht). De prijs, een prachtige grote *Cypraecassis rufa*, werd in de wacht gesleept door de heer Pickery (Wilrijk).

Stipts te 11,30 uur werd goeindigd en de weg ingeslagen naar de Frankrijklei, waar de leden ooggetuige konden zijn van de prachtige verwezenlijking, waarop ieder van ons fier mag gaan.

Onze NUCULA's

door Ir. Jos Christiaens
(Oostende)

Wanneer u aan onze kust schelpengruis onderzoekt zal het u opvallen dat één van de soorten die het gemakkelijkst erin te identificeren is, de NUCULA is. De driehoekige vorm van de schelpen, de parelmoerlaag aan de binnenzijde evenals het taxodont slot, zijn uiteraard gemakkelijk herkenbare determinatiepunten.

Alhoewel het schelpengruis over het algemeen slechts losse kleppen van de Nucula nucleus bevat, is het toch de moeite waard het geslacht Nucula wat nader te bespreken. We beschouwen in deze bijdrage slechts de Keltische provincie, wetend dat de meeste soorten zich niet uitsluitend tot deze provincie beperken doch een zeer uitgestrekt verspreidingsgebied kunnen hebben.

De klassificatie van het geslacht NUCULA Lamarck 1799 in de subordo Nuculacea, kan men in het werk van Tucker Abbott vinden, waarheen we dan ook verwijzen.

Onze Nucula's zijn meestal kleiner dan een halve duim (behalve de Nucula sulcata), de inwendige buitenrand is gewoonlijk lichtjes getand (uitgezonderd deze van de Nucula tenuis); de binnenzijde bestaat uit een parelmoerlaag (aragonietkristallen) welke door de Rippenlage van Schmidt bedekt wordt. De umbonale area is dikwijls geërodeerd, zodat de parelmoerlaag bloot ligt. Voor de Nucula's die in het slib leven kan deze invreting te wijten zijn aan de zwavelhoudende producten, dit door verrotting van organische stoffen die zich in het slib bevinden. De lunula, welke duidelijk zichtbaar is, bevindt zich achter de apex, naar de achterzijde toe. Noteer echter dat verschillende auteurs, voornamelijk de Engelsen, de voor- en achterkant dikwijls verwarren. Om alle misverstanden te vermijden zullen we daarom op onze tekening " V " noteren bij de zijde welke we als de voorzijde beschouwen.

Laten we nu in detail de verschillende soorten behandelen :

Nucula nucleus Linné 1758 (Syst. Naturae, blz. 1143)

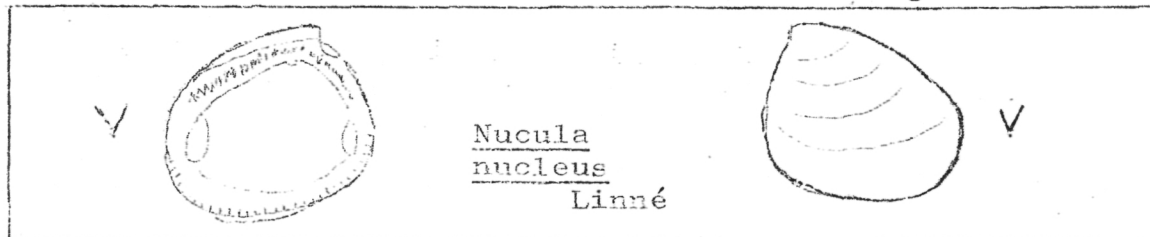
=====

syn.: Glycymeris argentea Da Costa 1778

Nucula margaritacea Lamarck 1818

Nucula nucleata Linné (Locard, Pasteur)

Kan bij laag water in het zand en de maerl in Bretagne levend aange-

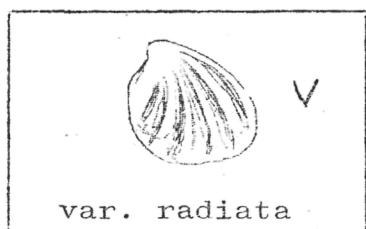
troffen worden. Leeft nochtans meer onder stenen, evenals in modder tot op diepten van 150 meter.

Gave tweekleppigen kan men ook vaak in de maag van vissen (voornamelijk platvissen) aantreffen.

De vorm is duidelijk op de tekening weergegeven. De voor- en achterzijde zijn afgerond en de schelp is tamelijk gezwollen in verhouding tot haar grootte. De oppervlakte is glad en het epidermis (opperhuid of periostracum) tamelijk glanzend geelgroen, met soms bleke concentrische zones. De kleur van de schelp onder het periostracum is wit-grijs. Het ligament is licht. 20 tot 25 voorste slottandjes en 10 tot 15 achterste zijn duidelijk merkbaar. De spierindrukken zijn ovaal en gescheiden. De inwendige parelmoerlaag is zeer iriserend. De tandjes op de inwendige boord lopen tot aan de voorste zijde. De hoogte is nagenoeg gelijk aan de breedte: 12 mm. De dikte bedraagt 7 mm.

Het verspreidingsgebied van deze soort loopt van Noorwegen tot aan de Middellandse zee.

Nucula nucleus var. *radiata* Forbes & Hanley 1853 (British Moll. II
 =====
 pp. 220, pl 47, fig. 4-5)

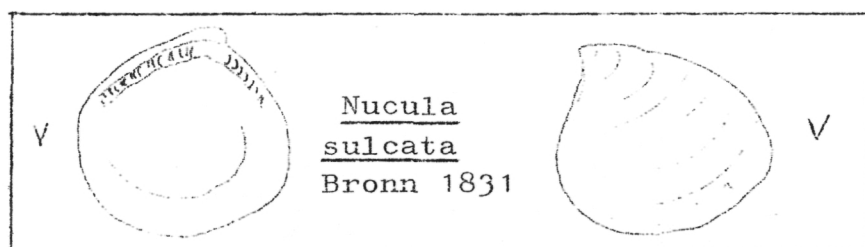

Deze ondersoort is groter dan de soort, platter en meer driehoekiger van vorm, met talrijke purperachtige stralen. Dautzenberg en Durouchoux in hun beschrijving over Saint-Malo (1906), zeggen dat het gewoonlijk deze variëteit is welke men aldaar levend in het zand, bij heel laagwater aantreft. Locard vermeldt dit subspecies

als weinig algemeen terwijl hij de soort als tamelijk algemeen vermeldt. Hetzelfde geldt voor de Britse eilanden (zie b.v. Hardgraves die in 1909 de *Nucula nucleus* overal en de variëteit *radiata* slechts voor de Dogger-bank aanhaalt.)

Nucula sulcata Bronn 1831 (Italiens Tertiärgebilde, p. 109, nr. 633)
 =====

syn.: *Nucula decussata* Forbes et Hanley 1853 (non Sowerby)
Nucula poli Philippi (Sic. Testacea)

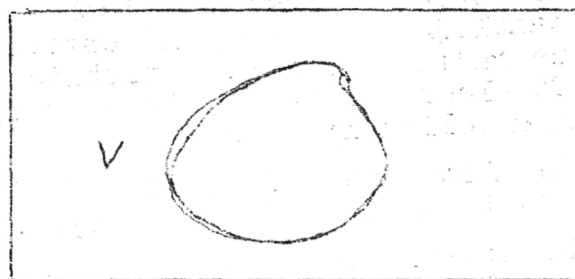
Deze soort is groter dan *Nucula nucleus*. De achterzijde is bijna recht. Beide rondingen ietwat hoekiger dan bij *Nucula nucleus*.

Nucula tenuis Montagu 1808 (Test. Brit. Suppl. blz. 56, pl. 29
===== fig. 1.)

Gelijkt zeer veel op *Nucula nucleus* maar is ronder van vorm en de top is meer uitstekend; epidermis zeer glanzend, volkomen glad, geel met lichte bruine vlekken.

De schelp is blauwachtig-wit aan de buitenzijde, inwendig zilver-wit iriserend. Het ligament is sterk. 16 lange, scherpe, haast rechte tanden aan de voorzijde, 6 aan de achterzijde. De afmetingen zijn niet wel bepaald. Jeffreys geeft 0,42 mm. lengte en 0,45 breedte.

Locard geeft 8 mm lengte en 6 mm. hoogte en 4 mm. dikte, terwijl Abbot een schelp tekent met een verhouding van $\frac{H}{L} = 0,83$ en Sowerby een $\frac{H}{L} = 0,69$ mm

Nucula tenuis Montagu 1808

Het zal dus moeilijk vallen aan de hand van afmetingen of verhoudingen deze schelp te identificeren.

Vergetenwe echter het voornaamste verschil niet : nl. dat de onder-rand van de schelp aan de binnenzijde niet getand is is gelijk de voorgaande soorten. Het is trouwens dit feit alleen dat de *Nucula tenuis* tot onafhankelijke soort bestempelt.

Het verspreidingsgebied is rondom de ganse Noordpool gelegen : Japan (Noordelijk deel), Spitsbergen, Alaska, Noordelijk Verenigde Staten en de Atlantische Oceaan alwaar de soort doordringt tot in de Westelijke Middellandse zee.

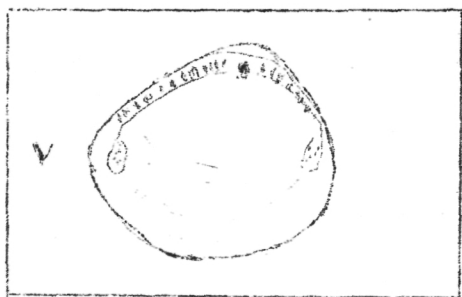
Nucula tenuis var. *inflata* Hancock

syn.: *Nucula expanse* Reeve
Nucula obliquata Beck (cfr. Reeve)
Nucula antiqua (Fossiel) cfr. Jeffreys

Deze variëteit is groter, hoger, meer driehoekig, minder scheef, en meer gezwollen dan de soort. De top is uitstekend evenals deze van *Nucula tenuis*.

Nucula tumidula Malm 1862 (Forsk. Scand. Nat. VIII, blz. 621)

Deze schelp is van minder betekenis voor ons daar ze slechts op

Nucula tumidula Malm

grote diepten gevonden wordt. De expeditie met de "Princesse Alice" en andere schepen hebben haar tussen 37 en 2660 meter diepte gevonden. Jeffreys beschouwt de *N. tumidula* als een variëteit van de *Nucula nucleus*. Betem Jutting, Dautzenberg en andere auteurs beschouwen haar echter als zelfstandige soort.

Ze is kleiner dan de *Nucula nucleus*

Onderrand meer gearceerd. Spierindrucksels ovaal en slecht zichtbaar. De concentrische ringen op het buitenoppervlak zijn tamelijk uitgesproken, onregelmatig en gekruisd door zeer fijne radiale lijnen. Opperhuid is olijf-groen, tamelijk resisterend. De kleur van de schelp is wit; inwendig is ze crème-kleurig en lichtelijk iriserend.

De slottanden zijn scherp : 20 tot 24 voorste, de helft van dit getal aan de achterste zijde. Het ligament is smal doch stevig.

De afmetingen bedragen 16 mm. lengte. De hoogte is iets groter dan de lengte. In de Middellandse zee is deze soort kleiner en zeldzamer.

De *Nucula decussata* Sowerby (British Shells, pl. 8, fig 2.) is waarschijnlijk geen synoniem gezien de vorm veel ronder is. Volgens Jeffreys zou de *N. decussata* Sowerby (Conch. Ill.) een soort zijn die voorkomt in de Golf van Guinea. Hetzelfde is waarschijnlijk het geval voor zijn afbeelding in "British Shells".

Step vermeldt als auteursnaam Brown, inplaats van Bronn. Daar Brown zijn 2e verbeterde uitgave over de Britse schelpen slechts in 1844 gepubliceerd heeft, zou de *N. sulcata* dus in een vorige uitgave van dit werk vóór 1831 moeten vermeld staan om prioriteit te hebben. Dit heb ik echter niet onderzocht doch het feit is natuurlijk niet uitgesloten. Spijtig echter dat Step, die nochtans een flinke auteur is, weinig belang schijnt te hechten aan bibliographie en in zijn werken zelfs bij de auteursnamen de jaartallen niet opgeeft.

Nucula nitida Sowerby 1841-45 (Conch. Illustr. III, pl.29,
===== fig. 31)

Gelijkt op de *Nucula nucleus*, gladde test (het latijnse woord *nitidus* wil trouwens zeggen : blinkend schijnend), onderste rand meer gerond, voorzijde korter, top holler en schelp dikker (lees boller).

Epidermis glanzend, gans glad en geel-bruin van kleur. De kleur van de schelp is melkwit aan de buitenzijde en sterk parelmoerachtig iriserend aan de binnenzijde, lichtjes gestreept.

De spierindrucksels zijn ovaal en niet goed zichtbaar. Een paar tandjes minder aan iedere zijde dan de *Nucula nucleus*. Ze zijn echter ietwat langer en meer gebogen. De afmetingen van deze soort zijn ietwat kleiner dan die van *nucleus*.

Locard vermeldt : L : 8 à 10 mm. ; H: 7 à 9 mm.: Dikte : 4 à 5 1/2 mm.

De soort leeft in zand en grint van de uiterste laagwaterlijn af tot op diepten van 150 meter. Perrier beschouwt de *Nucula nitida* als een variëteit van de *Nucula nucleus*.

Ze is verspreid in de Atlantische Oceaan en de Middellandse zee en komt tamelijk zelden voor. Marshall (Journ. of Conch. 1902) vermeldt voor de Doggerbank de variëteit *turgida*. Step beschouwt deze variëteit echter als synoniem van *Nucula nitida*.

(Locard geeft 7 à 8 mm. lengte, 6 à 7 mm. hoogte en 4 à 4,5 mm. dikte; Bentem Jutting geeft respectievelijk 4,5 x 4 x 3 mm.)

De schelpvorm is meer driehoekig en convexer. Ze is zeer zeldzaam. Het taxodont slot heeft 12 tot 16 voorste slottandjes en de helft achterste slottanden. De onderrand is insgelijks fijn getand (gezaagd).

Het verspreidingsgebied is de Atlantische Oceaan van de Lofoten af tot aan de Afrikaanse Westkust.

Vermelden we ter vervollediging nog volgende soorten :

- Nucula striatissima Sequenza 1877 (Nuc. Terz. Italia) welke Jeffreys en Locard in de Golf van Gasconge vermelden.
- Nucula aegeensis Forbes 1843 (Rep. Brit. Ass. p. 192) met de onderrand aan de binnenzijde glad zoals bij Nucula tenuis.
- Nucula hanleyi en Nucula moorei van Winckworth
- Nucula corbuloides Sequenza 1877 - een schelp die kleiner is dan 3 mm.

Deze opsomming is onvolledig en het heeft trouwens voor ons weinig zin hierop dieper en verder in te gaan.

Jos CHRISTIAENS
Oostende

MIJMERINGEN BIJ ONS nr. 8 VAN "GLORIA-MARIS" (Augustus 1966)

=====

Klein maar toch belangwekkend genoeg om ons te boeien !

Wij danken Andrea Serverius voor de tip "Stenen zoeken". Ook wij menen dat zo'n boek in België nog moet geschreven worden. Misschien is daar al iemand mee aan de gang ? Ook dankaan de heer Jos Van Gasse (Merksem) voor zijn tip "Schelpen aan de Belgische Kust" (Hamster nr. 3 van 1966).

Een proficiat aan de heer F. Van Bulck-Mortsel voor zijn originele opzoekingen van de Zirfaea crispata en de Barnea candida. Hij brengt "Gloria-Maris" standing bij.

Wie is die "Pluizer" ? Daar doe ik mijn hoed voor af. Zowel de opstelvorm als de inhoud, maar vooral deze laatste treft mij. "Schelpen smeden vriendschapsbanden". Hij of zij had het werkelijk niet beter kunnen zeggen. Zo zien wij het vooral, niet alleen in het buitenland, maar ook "HIER", in ons huis!

Berte Maveau bracht ons weerom een interessante bijdrage met het artikel "zijn leven en dood gelijk". Haar vergelijking gaat best op : Grotparel en Oesterparel. Wel goed bedacht Berte. Met dank voor het mooie dat je ons bracht.

Aan de laatste bladzijde ziet ge dat de werkgroep niet rust. "Schelpen van Pelecypoda". Weer enkele technische termen om bij uw "Vade-mecum" te voegen. De termen werden onder de loupe genomen. Hebt u er iets tegen op ? Schrijf ons dit, wij antwoorden zo graag!

uw Voorzitter.